

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кафедра історії держави і права України і зарубіжних країн

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН»**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський) рівень

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Статус навчальної дисципліни – обов'язкова

Рік набору – 2020

Харків 2022

Робоча програма навчальної дисципліни «Історія держави і права зарубіжних країн»: для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право». Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2022. 32с.

Розробники:

Є.О. Васильєв, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн

К.М. Лісогорова, кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри історії держави і прав України і зарубіжних країн

Затверджено на засіданні кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн
(протокол №1 від 2 вересня 2020 р.)

Оновлену редакцію (зі змінами та доповненнями) затверджено на засіданні кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн
(протокол №9 від 29 червня 2021 р.)
(протокол №5 від 14 липня 2022 р.)

Завідувач кафедри – В.Д.Гончаренко, доктор юридичних наук,
професор

В.о. завідувачки кафедри – Г.П. Пономарьова, кандидатка юридичних наук, доцентка

Зміст

1. Опис навчальної дисципліни.....	4
2. Очікувані результати навчання.....	5
3. Зміст програми навчальної дисципліни.....	8
4. Обсяг і структура навчальної дисципліни.....	20
4.1. Для здобувачів вищої освіти денної форми навчання.....	20
4.2. Для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання.....	22
5. Форми педагогічного контролю й засоби оцінювання результатів навчання	24
6. Критерії оцінювання результатів навчання.....	25
7. Педагогічний контроль для здобувачів вищої освіти денної/заочної форми навчання.....	26
8. Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни.....	27

1. Опис навчальної дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни «Історія держави і права зарубіжних країн» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми «Право» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право».

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень освіти	Дидактична структура навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів - 5	Галузь знань – 08 «Право» Спеціальність – 081 «Право» Спеціалізація – «Право» Рівень освіти – перший (бакалаврський)	Обов'язкова	Обов'язкова
Модулів – 3		Рік підготовки: 2022–2023	Рік підготовки: 2022–2023
		семестр	семестр
Загальна кількість годин - 150		1-й	1-й
		Лекції	Лекції
		36 год.	8 год.
		Семінарські заняття	Семінарські заняття
		40 год.	4 год.
		Самостійна робота	Самостійна робота
		74 год.	138 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2-8, самостійної роботи студента – 4-8.		Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (іспит)	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (іспит)

Мета навчальної дисципліни – сформування у студентів уявлення про історичні типи держав та їх правові системи. Її вивчення вимагає засвоєння величезного обсягу законодавства й фактичних відомостей, а також вміння аналізувати цей матеріал та робити самостійні висновки. На прикладі основних історичних типів державно-правових систем студенти мають можливість сформуванню уявлення про виникнення та розвиток ключових інститутів держави і права, виявити закономірності та напрями їхнього розвитку, навчитися самостійно аналізувати як окремі нормативні акти, так і

більш загальні державно-правові явища. Такі знання та навички дозволять студентам краще розуміти державно-правові реалії сучасності, сутність та історичну обумовленість чинних норм права.

Завдання:

- формування системи теоретичних знань щодо розвитку держави та права на різних етапах зарубіжної історії;
- оволодіння науковими підходами до аналізу характерних особливостей тих чи інших історичних періодів;
- розкриття сутності форм держави, а також специфіки революційного та еволюційного шляхів розвитку на конкретних історичних прикладах;
- набуття умінь з виявлення перешкод і проблем, які виникали на шляху реформування конституційного ладу у країнах Західної Європи;
- усвідомлення необхідності по-новому осмислити історію зарубіжних країн, враховуючи актуальні наукові й методичні підходи.

Пререквізити: «Теорія права», «Іноземна мова».

Кореквізити: «Теорія права», «Іноземна мова», «Економічна теорія».

Постреквізити: «Історія держави і права України», «Державне (конституційне) право зарубіжних країн».

2. Очікувані результати навчання

У результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен демонструвати такі результати навчання:

РН-1.	Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин
РН-2.	Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини.
РН-3.	Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.
РН-4.	Знати та розуміти основи права Європейського Союзу
РН-5.	Застосовувати методологію історико-правових досліджень для оцінки розвитку суспільного ладу на різних етапах зарубіжної історії

PH-6.	Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему
PH-7.	Скласти та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.
PH 10.	Вільно спілкуватись державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології.
PH-19.	Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів минулого.

Навчальна дисципліна забезпечує формування студентами загальних і спеціальних компетентностей та набуття результатів навчання, визначених освітньо-професійною програмою «Право», а саме:

Загальних компетентностей:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК6. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.

ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК1.2. Здатність грамотно і точно формулювати та висловлювати свої позиції, належним чином їх обґрунтовувати.

ЗК1.3. Навички збору і аналізу інформації з національних і міжнародних джерел.

Спеціальних компетентностей:

СК2. Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему.

СК3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК4. Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини.

СК10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.

СК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

СК16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

СК1.2. Здатність визначати специфіку приватного і публічного права відповідно до їх предмета і методів правового регулювання.

Програмних результатів навчання:

ПРН1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.

ПРН5. Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

ПРН7. Складати та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.

ПРН14. Використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності.

ПРН20. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

ПРН 1.2. Визначати особливості приватного і публічного права із врахуванням специфіки їх предмета, ознак і методів правового регулювання.

3. Зміст програми навчальної дисципліни

Модуль 1. ПРЕДМЕТ ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН, ДЕРЖАВА І ПРАВО СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ Й СЕРЕДНІХ ВІКІВ

Тема 1. Предмет науки «Історія держави і права зарубіжних країн» та її місце в системі юридичних наук

Методологія історії держави і права зарубіжних країн. Загальнолюдські і загальнодемократичні цінності в історії держави і права зарубіжних країн. Огляд літератури з історії держави і права зарубіжних країн. Основні теоретичні напрямки історико-правової науки. Періодизація курсу історії держави і права зарубіжних країн.

Тема 2. Держава і право Стародавнього Сходу

Загальні закономірності виникнення держав Стародавнього Сходу, ключові риси їх державного ладу. Поняття «східна теократія», її основні елементи. Утворення держави в Єгипті. Стародавній Вавилон та інші міста-держави Месопотамії. Державний лад давньосхідних Індії та Китаю. Виникнення й розвиток давньосхідного права, його зв'язок із релігією. Джерела права: Закони царя Хаммурапі, Закони Ману, Фацзін. Конфуціанство і легізм Стародавнього Китаю.

Правове оформлення соціальної диференціації в давньо-східних державах. Давньосхідна община. Кастовий лад у країнах Стародавнього Сходу: авілум і мушкенум Стародавнього Вавилону, система варн Стародавньої Індії. Правове становище рабів. Право власності. Особливості права власності на землю у країнах Стародавнього Сходу. Правове регулювання договірних відносин. Особливості договору позики в Індії й Вавилоні. Шлюбно-сімейне право. Злочини і покарання. Судовий процес.

Тема 3. Держава і право античного світу

Виникнення давньогрецьких держав Афіни і Спарта, особливості їх державного ладу. Реформи Тезея в Афінах. Синоїкізм. Реформи Солона і Клісфена. Демократизація державного ладу Афін у V ст. до н. е. Центральні органи Афінської держави: народні збори, рада п'ятисот, гелієя, ареопаг. Занепад афінської демократії. Військово-аристократичний характер політичної організації Спарти, органи влади: архагети, герусія, народні збори. Ефорат. Джерела права: Закони Драконта і Солона в Афінах, Закони Лікурга у Спарті. Правове становище населення, статус ілотів Спарти. Власність й обмеження в розпорядженні нею. Право зобов'язань. Шлюбно-сімейне право. Злочини і покарання.

Виникнення Римської держави, періодизація її розвитку. Реформа Сервія Тулія. Встановлення аристократичної республіки. Передумови переходу від республіки до імперії. Диктатура Сули. Перший і другий триумвірати. Зміни в державному ладі Риму в період принципату й домініату. Реформи Диоклетіана й Костянтина. Судоустрій. Поділ імперії на Західну і Східну. Падіння Західної Римської імперії.

Основні етапи розвитку римського права: найдавніший, класичний і посткласичний періоди. Поділ права на публічне і приватне. Джерела римського права. Квіритське (цивільне) право. Закони XII таблиць. Едікти магистратів. Преторське право. «Право народів». Імператорські конституції. Роль римських юристів у правотворчості. Правовий статус особи за римським правом, його елементи. Патриції та плебеї. Форми шлюбу і правове становище жінки у шлюбі. Правове становище рабів у Римській державі. Пекулій та колонат. Право власності та інші речові права. Класифікація речей. Способи набуття й захисту права власності. Права на чужі речі (сервітут, узус, узуфрукт, суперфіцій, емфітевзис). Підстави виникнення зобов'язань. Класифікація договорів. Договір позики і позички. Злочини і покарання за римським правом. Еволюція форм цивільного процесу: легісакційний процес, формулярний і екстраординарний.

Тема 4. Формування феодальної держави і права у країнах Європи

Основні закономірності виникнення й розвитку феодальної держави і права в Європі. Феодальне право на землю, феодальна ієрархія. Сутність сюзеренітету-васалітету. Форми селянської залежності. Етапи розвитку феодальної держави. Ранньофеодальна монархія. Виникнення держави у франків. Держава франків при Меровінгах і Каролінгах. Королівська влада і центральні органи управління. Адміністративні й судові права феодалів. Реформа Карла Мартела. Розпад франкської імперії й утворення феодальної держави в Німеччині і Франції. Верденський договір 843 р. Виникнення держави в англосаксів, зародження місцевого самоврядування. Нормандське завоювання 1066 р. Англії, його значення для подальшого суспільного й політичного розвитку країни. Реформи Генріха II. Посилення королівської влади в Англії. Утворення «Священної Римської імперії» в Німеччині. Політична децентралізація Франції й Німеччини. Утворення феодальної державності у південних і західних слов'ян. Джерела ранньофеодального права. «Варварські правди». Французькі збірники кутюмів. Саксонське і Швабське зеркала в Німеччині. Болгарський «Закон судний людям» 865 р. «Польська правда». Розвиток королівського законодавства. «Книга страшного суду». Злочини і покарання. Обвинувально-змагальна форма процесу і розшуковий (інквізиційний) процес.

Тема 5. Станово-представницька монархія у країнах Європи

Формування трьох основних станів: духовенства, дворянства і городян. Суспільно-політична боротьба в Англії в кінці XII – на початку XIII ст. Велика хартія вольностей 1215 р.

Утворення англійського парламенту. Організація місцевого самоврядування й еволюція судової системи в Англії. Політичне об'єднання Франції й посилення королівської влади. Генеральні штати, їх структура, компетенція. Центральне і місцеве управління Франції. Збереження політичної роздробленості феодальної Німеччини. «Золота булла» 1356 р. і її реакційна роль. Станово-представницька монархія в Чехії й Польщі.

Виникнення і розвиток міст. Боротьба за міське самоврядування. Міські республіки: Генуя, Флоренція, Ганзейський союз. Цехи і гільдії. Братства. Суд.

Тема 6. Абсолютна монархія в країнах Західної Європи

Соціально-економічний розвиток країн Західної Європи у XV–XVII ст. Зародження абсолютизму. Зростання буржуазії. Класичний абсолютизм Франції. Реформи кардинала Рішельє. Правління Людовіка XIV і створення бюрократичного апарату. Накази в «запечатаних конвертах». Організація постійної армії й поліцейської служби. Суд. Незавершений характер абсолютизму в Англії. Взаємовідносини короля і парламенту. Таємна рада і Зоряна палата. Міське самоврядування. Особливості військової організації. Судова система. Селянська війна 1525 р. у Німеччині. Збереження політичної роздробленості Німеччини. Князівський абсолютизм. Піднесення курфюрстів.

Основні риси феодального права у країнах Західної Європи. Партикуляризм. Статутне право. «Кароліна» 1532 р. у Німеччині. Французький ордонанс 1670 р. Канонічне право. Римсько-католицька церква у країнах Західної Європи. Інквізиція. Розвиток міського права. Статути вільних міст, цехів і купецьких гільдій. Магдебурзьке право. Рецепція римського права в Західній Європі. Особливості феодального права Англії. «Загальне право» і «право справедливості». Статутне право. Класифікація злочинів за англійським правом. «Криваве законодавство» періоду абсолютизму.

Тема 7. Феодальна держава і право у країнах Азії та Африки

Основні закономірності виникнення й розвитку феодальної держави і права Азії й Африки. Традиційний характер суспільно-політичного життя і форм держави. Вплив релігії на соціальну й політичну структуру. Перехід до феодалізму в Індії й Китаї. Виникнення феодального суспільства і феодальної держави в Японії. Імператорська влада в Китаї. Державний лад феодальної Індії. Делійський султанат. Державна структура імперії Великого Могола.

Державний лад ранньофеодальної Японії. Імператорська влада. Встановлення сьогунату. Органи центрального і місцевого управління. Утворення Арабського халіфату, організація державної влади. Арабські завоювання в Західній Європі. Кордовський халіфат. Середньовічні держави Африки: Гана, Малі, Сонгай, міста-держави Хауса. Джерела й основні інститути феодального права країн Азії. Особливості становлення й розвитку мусульманського права, його джерела. Коран. Сунна. Іджма. Право власності. Види договорів. Шлюбно-сімейне право. Злочини і покарання. Право середньовічних африканських держав.

Модуль 2. ДЕРЖАВА І ПРАВО НОВОГО ЧАСУ

Тема 8. Зміни в державному ладі провідних країн світу в період Нового часу

Основні закономірності переходу від феодального ладу до буржуазного. Різноманітність шляхів і форм утвердження буржуазної державності і буржуазного права. Причини і передумови буржуазних революцій в Англії, Франції, Німеччині і Північній Америці. Основні завдання буржуазних революцій, їх рушійні сили. Підсумки і наслідки буржуазних революцій в Англії, Франції, Німеччині і Північній Америці.

Тема 9. Формування буржуазної держави в Англії

Буржуазна революція 1640–1658 рр. в Англії. Політичні течії в революції. Довгий парламент. Три етапи революції. Встановлення конституційної монархії. Перерозподіл власності. Проголошення республіки. Протекторат Кромвеля. «Знаряддя управління» 1653 р. Система органів влади й управління за часів протекторату. Військова диктатура Кромвеля. Реставрація Стюартів. Формування буржуазної конституційної монархії в Англії. «Славна революція» 1688 р. Білль про права 1689 р. і Акт про облаштування 1701 р. Основні принципи британського парламентаризму. Оформлення державного механізму буржуазної конституційної монархії. Конституційні прецеденти в Англії. Утворення Сполученого Королівства

Великої Британії й Північної Ірландії. Виборчі реформи 1832 р. і 1867 р. Консерватори (торі) і ліберали (вігі). Подальший розвиток державних структур. Реформи місцевого самоврядування. Судова реформа 1875 р. Основні зміни в політичній системі Англії в останній чверті XIX ст. Колоніальні володіння Англії. Організація управління колоніями. «Завойовані» колонії й «переселенські». Домініони. Акт про дійсність колоніальних законів 1865 р. Імперські конференції. Акти про управління Індією. Акт про Британську Північну Америку 1867 р.

Тема 10. Утворення Сполучених Штатів Америки й їх державно-правовий розвиток у XIX ст.

Революція 1775–1787 рр. у Північній Америці. Початок війни англійських колоній за незалежність. Лоялісти. Декларація незалежності Сполучених Штатів Америки 1776 р. Другий етап революції. Статті конфедерації і вічного союзу 1781 р. Мир з Англією 1783 р. – початок третього етапу революції. Повстання Д. Шейса. Розробка і прийняття Конституції США 1787 р. Біль про права 1791 р. Розвиток США наприкінці XVIII ст. – у першій половині XIX ст. Громадянська війна 1861–1865 рр. Законодавчі акти уряду А. Лінкольна: Гомстед акт 1862 р. і Прокламація про звільнення рабів. Перемога Півночі. Реконструкція Півдня. Еволюція державного ладу. XIII–XV поправки до Конституції США. Зростання централізації. Посилення ролі Верховного Суду США. Еволюція державного ладу США у другій половині XIX століття. Конгрес. Президент США. Місцеве управління. Збройні сили. Поліція. Судова система США.

Тема 11. Формування буржуазної держави у Франції

Велика французька революція 1789–1794 рр. Державно-правові ідеї Вольтера, Ж.-Ж. Руссо, Ш. Монтеск'є. Три основні етапи революції. Установчі збори. Декларація прав людини і громадянина 1789 р. Конституція 1791 р. Втілення принципу розподілу влади. Законодавство конституціоналістів. Жирондистська республіка. Диктатура якобінців. Революційний уряд. Конвент і його комітети. Революційний трибунал.

Армія. Соціально-економічні заходи яacobінців. Аграрне й робітниче законодавство. Переворот 9-го термідора і термідоріанська реакція. Конституція 1795 р. Уряд Директорії. Переворот Наполеона Бонапарта 18 брюмера (1799 р.). Конституція 1799 р. Консулат. Імперія Наполеона I. Створення централізованого бюрократичного апарату. Основні риси бонапартизму. Реставрація монархії Бурбонів. Хартія 1814 р. Липнева революція і Хартія 1830 р. Революція 1848 р. і проголошення Другої республіки. Конституція 1848 р. Державний переворот Луї Бонапарта (1851) і Конституція 1852 р. Державний лад Другої імперії. Армія і поліція в системі бонапартизму. Революція 18 березня 1871 р. Проголошення Паризької комуни. Декларація «До французького народу» 19 квітня 1871 р. Державний лад Паризької комуни, принципи її організації. Соціально-економічні заходи Паризької комуни. Виникнення Третьої республіки у Франції. Партії і політична боротьба після загибелі Комуни. Конституційні закони 1875 р. Судова система Франції у XIX ст. Розвиток французької колоніальної імперії після Великої французької революції. Організація управління колоніями. Реформа управління Алжиром.

Тема 12. Зміни в державному ладі країн Центральної й Південно-Східної Європи у XIX ст.

Буржуазна революція 1848–1849 рр. у Німеччині, її причини й передумови. Революційні виступи в Австрії й Пруссії. Франкфуртський парламент і Конституція 1849 р. Об'єднання Німеччини через Пруську монархію. Створення Німецької імперії, її державний лад за Конституцією 1871 р. Панування Пруссії в Німецькій імперії. Дуалістична монархія в Австро-Угорщині. Становлення національних держав у Південно-Східній Європі. Утворення Румунського королівства.

Конституція 1866 р. Виникнення Сербської держави. Утворення Болгарської держави. Тирнівська конституція 1879 р.

Тема 13. Іспанська й португальська колоніальні імперії у XVII–XIX ст.

Колоніальні завоювання в Латинській Америці. Конституційна нестабільність в Іспанії та її колоніях. Буржуазні революції в Іспанії у XIX ст. Конституції Іспанії 1812 р., 1837 р., 1845 р., 1869 р. і 1876 р. Кауділізм. Португальська революція 1830 р. Розвиток латиноамериканських держав у XIX ст. Визвольна війна 1810–1826 рр. Встановлення монархії у Бразилії. Конституція 1824 р. Проголошення республіки в Бразилії у 1889 р.

Тема 14. Зміни в державному ладі країн Азії в XIX ст.

Реставрація Мейдзі – початок революційних перетворень в Японії. Буржуазні реформи 70–80-х рр. XIX ст. Зміни в політичній системі Японії. Виникнення політичних партій. Конституція 1889 р. Створення буржуазної системи управління. Збереження в державному апараті феодальних установ і традицій. Велика селянська війна 1850–1864 рр. у Китаї. Криза політичної системи. Рух за введення конституційного правління наприкінці XIX ст. «400 днів» реформ. Три принципи Сунь Ятсена. Сінхайська революція 1911 р. Повалення Маньчжурської династії Цинь. Проголошення республіки.

Тема 15. Виникнення буржуазного права

Буржуазні революції XVII–XIX ст. і виникнення нових буржуазних правових систем. Сутність буржуазного права та його принципи. Англосаксонська й континентальна (романо-германська) правова сім'я. Розвиток буржуазного законодавства про працю. Закони про робітників і бідних в Англії. Законодавство про працю у США. Становище профспілок. Закон Ле-Шапельє 1791 р. у Франції. Законодавство 1884 р. про робітничі спілки. Закон про соціальне страхування 1883 р. в Німецькій імперії.

Тема 16. Англосаксонська система права, її джерела й особливості

Поступова трансформація феодального права Англії в буржуазне. Створення в Англії основних інститутів цивільного буржуазного права. Джерела цивільного права: «загальне право» і «право справедливості». Англійська доктрина судового прецеденту. Статутне право. Збереження феодальної форми й архаїчних правових інститутів. Поділ власності на «реальну» й «особисту». Довірча власність (траст). Впровадження

буржуазних принципів у традиційну англійську доктрину договору. Деліктне право, його особливості. Правовий статус торговельних компаній. Сімейне право. Специфічна система судових позовів. Становлення і розвиток буржуазного кримінального права в Англії. Збереження феодальних кримінально-правових норм. Тричленна система злочинів. «Habeas corpus act» 1679 р. Лібералізація каральної політики. Поширення англосаксонської системи права у країнах Британської колоніальної імперії. Вплив англосаксонської системи на виникнення і розвиток буржуазного права у США.

Тема 17. Континентальна система буржуазного права

Основні закономірності її встановлення. Радикальне скасування у Франції старих феодальних правових інститутів і розробка нової правової системи. Джерела цивільного права Франції. Цивільний кодекс Наполеона 1804 р.: його структура й основні інститути Торговельний кодекс Франції 1807 р. Саксонське цивільне уложення 1803 р. Розробка і прийняття Німецького цивільного уложення 1896 р.: його структура й особливості. Торговельний кодекс Японії 1899 р. Основні інститути цивільного права у країнах континентальної системи права. Рівність перед законом, недоторканність приватної власності, свобода договору, рівність сторін у договорі, його обов'язковість. Нові принципи сімейного права. Цивільний шлюб. Виникнення буржуазного кримінального права. Декрети революції і Кримінальний кодекс Франції 1791 р. Кримінальний кодекс Франції 1810 р. Імперський кримінальний кодекс Німеччини 1871 р. Кримінальний кодекс Японії 1880 р.

Модуль 3. ДЕРЖАВА І ПРАВО НОВІТНЬОГО ЧАСУ

Тема 18. Реформування державного ладу Великої Британії

Розвиток двопартійної системи. Консерватори і ліберали. Посилення лейбористської партії. Акт про парламент 1911 р. Виборчі реформи 1918 р. і 1928 р. Акт про народне представництво 1948 р. і реформа парламенту 1949

р. Посилення ролі кабінету. Делеговане законодавство. Лейбористські уряди. Поліцейські й судові органи. Обмеження місцевого самоврядування. Закон 2011 р. про престолонаступництво.

Тема 19. Сполучені Штати Америки

Розвиток державно-монополістичного капіталізму. Державне регулювання ринкових відносин. «Новий курс» президента Рузвельта і його основні заходи: відбудова банківсько-фінансової системи і промисловості, аграрна політика, боротьба з безробіттям. Двопартійна система США. Демократизація виборчого права. XIX, XXIV і XXVI поправки до Конституції. Закон про виборчі права 1965 р. Верховний Суд США. Зміни в політичному режимі Сполучених Штатів після Другої світової війни.

Тема 20. Реформування державного ладу Франції

Третя республіка у Франції після Першої світової війни. Багатопартійність. Лівий блок і Національний блок. Робітничі партії. Фашистські організації. Народний фронт 1934–1938 рр. Уряд народного фронту. Державний механізм Третьої республіки. Франція у Другій світовій війні. Кінець Третьої республіки. Референдуми 21 жовтня 1945 р. і 5 травня 1946 р. Четверта республіка у Франції. Конституція 1946 р. й її перегляд. Військовий заколот 1958 р. в Алжирі. Уряд генерала де Голля. Утворення П'ятої республіки. Державний лад Франції за Конституцією 1958 р. Реформування адміністративно-територіального устрою. Кримінальна поліція Франції. Суд.

Тема 21. Антидемократичні режими у країнах Європи у XX ст.

Листопадова революція 1918 р., її наслідки. Державний лад Німеччини за Веймарською конституцією 1919 р. Німецькі партії й політична боротьба. Встановлення нацистської диктатури. Зміни в державному ладі у зв'язку з приходом до влади нацистської партії. Фюрер, рейхстаг, імперська канцелярія. Каральні органи. Поразка Німеччини у Другій світовій війні. Потсдамські угоди. Утворення ФРН і НДР. Боннська Конституція 1949 р. Утворення єдиної німецької держави (1990). Італія на початку XX ст.

Економічна й політична криза після закінчення Першої світової війни. Розвиток фашистського руху. «Похід на Рим» фашистських загонів у жовтні 1922 р. Встановлення фашистської диктатури. Виняткові закони 1926–1927 рр. Одержавлення фашистської партії. Принципи корпоративної системи. Хартія праці 1927 р. Каральні органи. Італія після Другої світової війни. Конституція Італії 1947 р.

Революція 1910 р. у Португалії й встановлення республіки. Авторитарний режим «Нової держави» в ході військового перевороту в Португалії 1926 р. Повалення авторитарного режиму. Конституція Португалії 1976 р. Проголошення республіки в Іспанії в 1931 р. Формування антидемократичного режиму Франко в Іспанії (1939) Відновлення конституційної монархії в Іспанії у 1975 р. Конституція Королівства Іспанії 1978 р.

Виникнення після Першої світової війни національних держав у Чехословаччині, Угорщині, Югославії, Болгарії. Утворення незалежної Польської Республіки. Конституційне самовизначення Болгарії. Мала Конституція Польщі 1919 р. Конституція Румунії 1923 р. Тимчасова конституція Чехословаччини 1918 р. Відовданська Конституція Югославії 1921 р. Державні перевороти і встановлення авторитарних режимів у Югославії, Болгарії, Угорщині. Антидемократична Конституція Польщі 1935 р. Політичний режим Антонеску в Румунії. Характер і форми революцій середини 40-х рр. ХХ ст. у країнах Центральної й Південно-Східної Європи. Встановлення народно-демократичної влади. Будівництво нового державного апарату. Конституційне законодавство. Особливості соціально-політичного розвитку європейських країн народної демократії. Деформація економіки й суспільно-політичного ладу.

Криза системи «реального соціалізму». Демократичні революції 1989–1990 рр. і демонтаж адміністративно-бюрократичної системи управління. Напрями економічних перетворень. Утворення незалежних Чеської й Словацької держав.

Тема 22. Зміни в державному ладі ключових країн Азії

Японія в період між двома світовими війнами. Мілітаризація суспільства. «Нова політична структура» і «Нова економічна структура». Збереження монархічної влади. Каральні органи. Японська держава після Другої світової війни. Перебудова суспільно-економічних засад. Конституція Японії 1947 р. Початок демократичної революції в Китаї. Період громадянських революційних війн. Утворення Китайської Народної Республіки. Конституція КНР 1954 р. Основний закон 1975 р. і Конституція 1978 р. Конституція КНР 1982 р.

Тема 23. Розпад колоніальних імперій та утворення нових незалежних держав

Криза колоніальної системи після Першої світової війни. Розпад Британської колоніальної імперії. Імперські конференції 1926 р. і 1930 р. Вестмінстерський статут 1931 р. Підйом національно-визвольної боротьби в Індії після Першої світової війни. Політичні й правові ідеї гандизму. Колоніальна політика Великої Британії. Конституції 1919 р. і 1935 р. Новий підйом національно-визвольної боротьби в колоніях після Другої світової війни. Утворення Республіки Індії. Акт про незалежність Індії 1947 р. й утворення двох домініонів. Конституція Індії 1949 р. Проголошення Республіки Індія 1950 р., її державний лад. Британська співдружність націй. Криза Французької колоніальної імперії, зміни в її структурі після прийняття Конституції Франції 1946 р. Створення Французького Союзу. Спілка сімнадцяти африканських колоній. Проголошення незалежності Алжиру в 1962 р. Національно-визвольні революції у країнах Арабського Сходу. Національна революція в Єгипті. Конституції 1956 р. і 1971 р. Боротьба за національну незалежність Сирії та Лівану. Піднесення національно-визвольного і демократичного руху в Латинській Америці.

Тема 24. Розвиток окремих галузей права у ХХ ст.

Суб'єкти права. Статус фізичної й юридичної особи. Правові форми організації монополістичного капіталу. Контрольний пакет акцій. Патентні

картелі. Антитрестівське законодавство. Еволюція права власності. Право зобов'язань. Нові види договорів. Договори приєднання. Державно-адміністративне втручання у сферу договірних відносин. Цивільний і Торговельний кодекси Франції. Прогресивні нововведення в сімейному праві. Правове становище заміжньої жінки. Шлюбні контракти. Соціальне законодавство. Становище професійних спілок. Право на страйк. Закон Вагнера 1935 р. і Закон Тафта-Хартлі 1947 р. у США. Закон «Про відносини в промисловості» 1971 р. у Великій Британії. Зміни у кримінальному праві. Кримінальний кодекс США 1909 р. Кримінальний кодекс Японії 1907 р. Удосконалення пенітенціарної системи. Кримінальне законодавство про політичні злочини. Закон США про внутрішню безпеку 1950 р. (Закон Маккарена-Вудда). Кримінальний кодекс Франції 1992 р.

Тема 25. Нові тенденції у розвитку правових систем

Поява нових галузей законодавства і комплексних галузей права. Вплив міжнародних правових норм на внутрішнє право окремих держав. Заснування Організації Об'єднаних Націй. Статут ООН. Загальна декларація прав людини 1948 р. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. Європейський Союз, його правова природа й історія формування. Нормотворча діяльність ЄС. Правничі й судові органи ЄС. Правові засади економічної інтеграції ЄС. Спільна торговельна й митна політика. Гармонізація податкового законодавства ЄС. Гармонізація антимонопольного й конкурентного законодавства. Правові засади регіональної й міграційної політики ЄС. Активізація кодифікаційної діяльності у Франції і США. Практика консолідованих законів у Великій Британії.

4.Обсяг і структура навчальної дисципліни

4.1. Для здобувачів вищої освіти денної форми навчання

№ п/п	Дата проведення (згідно з розкладом)	Тематика навчального курсу	Обсяг у годинах			
			Усього	У тому числі		
				Лекції	Практичні заняття, семінарські заняття, колоквіуми тощо	Самостійна робота
		Модуль 1. Предмет історії держави і права зарубіжних країн держава і право стародавнього світу й середніх віків				
		Тема 1. Предмет науки «Історія держави і права зарубіжних країн» та її місце в системі юридичних наук	3	-	-	3
		Тема 2. Держава і право Стародавнього Сходу.	7	2	2	3
		Тема 3. Держава і право античного світу	12	4	4	4
		Тема 4. Формування феодальної держави і права у країнах Європи	8	4	2	2
		Тема 5. Станово-представницька монархія у країнах Європи	5	-	2	3
		Тема 6. Абсолютна монархія в країнах Західної Європи	3	-	-	3
		Тема 7. Феодальна держава і право у країнах Азії та Африки	6	-	-	6
		<i>Разом</i>	44	10	10	24
		Модуль 2 .Держава і право Нового часу.				
		Тема 1. Зміни в державному ладі провідних країн світу в період Нового часу	-	-	-	6
		Тема 2. Формування буржуазної держави в Англії	7	2	2	3
		Тема 3. Утворення Сполучених Штатів Америки й їх державно-правовий розвиток у XIX ст.	6	2	2	2
		Тема 4. Формування буржуазної держави у Франції .	9	2	4	3
		Тема 5 Зміни в державному ладі країн Центральної й Південно-Східної Європи у XIX ст.	9	4	2	3
		Тема 6. Іспанська й португальська колоніальні імперії у XVII–XIX ст .	8	2	-	6
		Тема 7. Зміни в державному ладі країн Азії в XIX ст.	6	-	-	6

		Тема 8. Виникнення буржуазного права	10	2	2	6
		Тема 9. Англосаксонська система права, її джерела й особливості	7	2	2	3
		Тема10. Континентальна система буржуазного права	6	2	4	2
		<i>Разом</i>	76	18	18	40
		Модуль 3. Держава і право Новітнього часу .				
		Тема 1. Реформування державного ладу Великої Британії	4	2	-	2
		Тема 2. Сполучені Штати Америки	4	-	2	2
		Тема 3. Реформування державного ладу Франції	3	-	2	1
		Тема 4. Антидемократичні режими у країнах Європи у ХХ ст.	4	2	2	-
		Тема5. . Зміни в державному ладі ключових країн Азії	1	-	-	1
		Тема6. Розпад колоніальних імперій та утворення нових незалежних держав.	5	2	2	1
		Тема 7. Розвиток окремих галузей права у ХХ ст.	-	-	-	3
		Тема 8. Нові тенденції у розвитку правових систем.	-	2	4	-
		<i>Разом</i>	30	8	12	10
		Усього годин / кредитів ECTS	150/5,0	36	40	74

4.2. Для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання

№ п/п	Дата проведення (згідно з розкладом)	Тематика навчального курсу	Обсяг у годинах			
			Усього	У тому числі		
		Лекції		Практичні заняття, семінарські заняття, колоквіуми тощо	Самостійна робота	
		Модуль 1. Предмет історії держави і права зарубіжних країн держава і право стародавнього світу й середніх віків				
		Тема 1. Предмет науки «Історія держави і права зарубіжних країн» та її місце в системі юридичних наук	8	2	-	6
		Тема 2. Держава і право Стародавнього Сходу.	6	-	-	6
		Тема 3. Держава і право античного світу	6	-	-	6

		Тема 4. Формування феодальної держави і права у країнах Європи	6	-	-	6
		Тема 5. Станово-представницька монархія у країнах Європи	6	-	-	6
		Тема 6. Абсолютна монархія в країнах Західної Європи	5	-	-	5
		Тема7. Феодальна держава і право у країнах Азії та Африки	5	-	-	5
		<i>Разом</i>	42	2		40
		Модуль 2 .Держава і право Нового часу.				
		Тема 1. Зміни в державному ладі провідних країн світу в період Нового часу	10	2	2	6
		Тема 2. Формування буржуазної держави в Англії	6	-	-	6
		Тема 3. Утворення Сполучених Штатів Америки й їх державно-правовий розвиток у XIX ст.	6	-	-	6
		Тема4. Формування буржуазної держави у Франції .	6	-	-	6
		Тема 5 Зміни в державному ладі країн Центральної й Південно-Східної Європи у XIX ст.	8	2	-	6
		Тема 6. Іспанська й португальська колоніальні імперії у XVII–XIX ст .	6	-	-	6
		Тема7. Зміни в державному ладі країн Азії в XIX ст.	6	-	-	6
		Тема 8. Виникнення буржуазного права	6	-	-	6
		Тема 9. Англосаксонська система права, її джерела й особливості	6	-	-	6
		Тема10. Континентальна система буржуазного права	6	-	-	6
		<i>Разом</i>	66	4	2	60
		Модуль 3. Держава і право Новітнього часу .				
		Тема 1. Реформування державного ладу Великої Британії	8	-	-	6
		Тема 2. Сполучені Штати Америки	8	-	-	6
		Тема 3. Реформування державного ладу Франції	8	-	-	6
		Тема 4. Антидемократичні режими у країнах Європи у XX ст.	8	-	-	6
		Тема5. . Зміни в	8	-	-	6

	державному ладі ключових країн Азії				
	Тема 6. Розпад колоніальних імперій та утворення нових незалежних держав.	8	-	-	6
	Тема 7. Розвиток окремих галузей права у XX ст.	12	2	2	4
	Тема 8. Нові тенденції у розвитку правових систем.	8	-		4
	<i>Разом</i>	42	2	2	38
	Усього годин / кредитів ECTS	150/5,0	8	4	138

5. Форми педагогічного контролю, засоби та критерії оцінювання результатів навчання

Оцінювання результатів засвоєння навчальної дисципліни «Історії держави і права зарубіжних країн» передбачає проведення поточного та підсумкового контролю і здійснюється на основі накопичувальної бально-рейтингової системи.

Поточний контроль знань студентів включає:

– контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу з навчальної дисципліни на практичних заняттях із застосуванням таких *засобів*: усне, письмове або експрес-опитування, виконання тестових завдань, вирішення практичних завдань, підготовка і захист реферату за ініціативи студента, peer review, контрольна робота.

У ході практичного заняття студент може отримати оцінку за наступною шкалою (0,3, 0,7, 1). За результатами оцінювання відповідей студентів на окремих практичних заняттях формується сумарна оцінка за відповіді на заняттях протягом семестру (максимальна оцінка – 20 балів), що включається до підсумкової оцінки знань;

– контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу з навчальної дисципліни під час тестування за темами кожного з трьох модулів (три тестування). Максимальна оцінка з кожного тестування становить 6 балів, загальна оцінка за тестування протягом семестру складає максимум 18 балів

Протягом семестру студенти виконують завдання для *самостійної*

роботи (підготовка усної доповіді, презентації, есе, реферату тощо).
Максимальна кількість балів за самостійну роботу – 2 бали.

Формою підсумкового контролю знань студентів з дисципліни є іспит.

**Розподіл балів між формами організації освітнього процесу і
видами контрольних заходів:**

Поточний контроль						Самостійна робота студентів	Підсумковий контроль Іспит	Підсумкова оцінка знань
Практичні заняття			Тестування					
Модуль № 1	Модуль № 2	Модуль № 3	№ 1	№ 2	№ 3			
max 5	max 9	max 6	max 6	max 6	max 6	max 5	max 60	max 100

6. Критерії оцінювання з дисципліни

«Історії держави і права зарубіжних країн»

Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
Поточний контроль на практичному занятті	Max 1	Відмінне засвоєння навчального матеріалу з теми, можливі окремі несуттєві недоліки.
	0,7	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок
	0,3	Мінімальні результати, достатні для отримання позитивної оцінки
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу
Тестування	Max 6	Відмінне засвоєння навчального матеріалу з тем, можливі окремі несуттєві недоліки
	5	Результати опрацювання матеріалу високі, але існує незначна кількість несуттєвих помилок
	3-4	Добре засвоєння матеріалу з тем, але є окремі помилки
	2	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок
	1	Мінімальні результати, достатні для отримання позитивної оцінки
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу
Оцінка самостійної роботи студента	Max 2	Глибоке знання проблем, пов'язаних із темою дослідження, вільне володіння матеріалом, вміння самостійно й творчо мислити, знаходити, узагальнювати, аналізувати матеріал, робити самостійні теоретичні та практичні висновки. Допускають незначні помилки
	1	Основні положення теми розкрито, але деякі питання висвітлено неповно. Студент добре володіє матеріалом, але відсутня творчість і самостійність у дослідженні. Немає висновків або висновки не мають самостійного характеру.
	Min 0	тема розкрита частково; численні (до 80 %) компіляції тексту з інших джерел та інтернету з посиланням на них; значна кількість граматичних та стилістичних помилок; основні положення теми висвітлено поверхнево, з великою кількістю помилок; немає

		висновків; студент не володіє матеріалом роботи.
Іспит	Max 60	1. Всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, у тому числі орієнтація в інноваційних наукових доктринах і концепціях дисципліни 2. Засвоєння основної й додаткової літератури, рекомендованої кафедрою 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни і використання отриманих знань у практичній роботі
	55	1. Повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни 2. Засвоєння основної літератури й знайомство з додатковою літературою, рекомендованою кафедрою 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи
	50	1. Достатньо повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, за відсутності у відповіді суттєвих неточностей 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою 3. Здатність до самостійного поповнення знань із дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи
	45	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою 3. Помилки і суттєві неточності у відповіді на іспиті за наявності знань для їх самостійного усунення або за допомогою викладача
	40	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією 2. Ознайомлення з основною літературою, рекомендованою кафедрою 3. Помилки у відповіді на іспиті за наявності знань для усунення найсуттєвіших помилок за допомогою викладача
	35	1. Прогалини в знаннях певних частин основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни 2. Наявність помилок у відповіді на іспиті
	Min 0	1. Відсутність знань значної частини основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни 2. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну діяльність без проходження повторного курсу з цієї дисципліни

**7. Педагогічний контроль для здобувачів вищої освіти
денної/заочної форми навчання**

Шкала підсумкового педагогічного контролю

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	4	80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	2	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		0 – 34

8. Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни

Література

Основна література

1. Історія держави і права зарубіжних країн: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л.М. Маймескулов та ін.; за ред. Л.М. Маймескулова. Харків: Право, 2011. 520 с.
2. Історія держави і права зарубіжних країн (Середні віки та ранній Новий час) / за ред. Б.Й. Тищик. Львів, Світ, 2006. 696 с.
3. Історія держави і права зарубіжних країн у схемах / уклад. С.І. Власенко та ін. Харків: Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2007. 35 с.
4. Історія держави і права зарубіжних країн: хрестоматія; за ред. В.Д. Гончаренка. Київ: Ін Юре, 2002. 716 с.
5. Історія держави і права зарубіжних країн: правові джерела; упоряд. Г. І. Трофанчук. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 352 с.

6. Історія держави і права зарубіжних країн: підруч. / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.М. Бандурки; Бандурка О.М., Швець Д.В., Бурдін М.Ю., Головка О.М. та ін. Харків: Майдан, 2020. 618 с.
7. Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн. 2-е вид. перероб. й доп.: навч. посібник. Київ: Центр навч. літ., 2008. 730 с.
8. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посіб. / 5-те вид., перероб. і допов. Київ: Істина, 2005. 768 с.
9. Грубінко А. В. Історія держави і права зарубіжних країн та римське право: навчальний посібник. Тернопіль: Видавництво ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, 2019. 384 с.
10. Калашников В. М. Еволюція інститутів держави і права у північноамериканських колоніях європейських країн (XVII– XVIII сторіччя). Дніпропетровськ: Наука і освіта, 1999. 263 с.
11. Макарчук В. С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн: навч. посібник. 6-те вид., допов. Київ: Атіка, 2007. 624 с.
12. Орач Є. М., Тищик Б. Й. Римське приватне право: академічний курс: підручник. Київ: Ін Юре, 2012. 392 с.
13. Основи римського приватного права: підручник; за заг. ред. В.І. Борисової, Л.М. Баранової. Харків: Право, 2008. 224 с.
14. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ: Ін Юре, 2003. 584 с.
15. Страхов М. М. Історія держави і права Стародавнього Світу. Харків: УЮА, 1994. 60 с.
16. Страхов М. М. Основні закономірності становлення буржуазної держави і права у провідних країнах Європи і в Північній Америці. Київ: НМК ВО, 1991. 90 с.
17. Трофанчук Г. І. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 400 с.
18. Федоров К. Г. Історія держави і права зарубіжних країн. Київ: Вища шк., 1994. 464 с.

19. Харитонов Е. О. Римське приватне право: конспект лекцій, практикум. Харків: Одиссей, 2000. 272 с.
20. Хома Н. М. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посібник. Львів: «Новий Світ-2000», 2008. 480 с.

Додаткова література

1. Бондаренко Н. О. Ідейні підґрунтя конституції США 1787 року як основа стабільності суспільно-політичного ладу Американської держави. *Право і Безпека*. 2017. № 2. С. 18–22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2017_2_5.
2. Васильєв Є. О. Становлення правового регулювання охорони прав інтелектуальної власності на літературні та художні твори в країнах Європи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №12. С.21-27. <http://www.lsej.org.ua/>
3. Гринько С. Д. Система зобов'язань за римським приватним правом та її рецепція в Україні. *Університетські наукові записки*. 2008. № 4. С. 104–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2008_4_21
4. Долматова Н. Особливості встановлення протекторату Кромвеля й поява. «Знаряддя управління» 1653 р. в Англії. *Юридичний вісник*. 2017. № 2. С. 206–212. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urid_2017_2_34.
5. Європейський Союз: загальна інформація, організаційна структура, правова система: словник-довідник; уклад. Кононенко Ю.С., Лубко І.М. Черкаси, 2019. 290 с.
6. Загуменна Ю., Іванов С. Середньовічні держава і право країн Європи та Азії. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. Бандурки. Харків: Майдан, 2020. С. 151–194.
7. Каюк Д. Г. Нарис історії права стародавнього сходу. *Право і суспільство*. 2011. № 2. С. 39–46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2011_2_10
8. Кирилюк Н. Принцип суверенної рівності держав в період

Стародавнього Світу та період Середніх віків. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 10. С. 224–227.

9. Кириченко В. Ідеї, що правлять світом, – Велика хартія вольностей. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2020. № 3(13). С. 5–12.

10. Логвиненко Є.С. Покарання військових в античних державах. *Право і безпека*. 2017. № 1 (64) С. 31–35.

11. Логвиненко, Євгенія. Смертна кара у Стародавньому Єгипті. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С. 225–229.

12. Муравйов К. Досвід США та Великобританії щодо реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та можливості його використання в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С. 193–197. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2017_1_37.

13. Папенко Н., Папенко Є. Отто фон Бісмарк та створення єдиної Німецької імперії. *Етнічна історія народів Європи*. 2018. Вип. 54. С. 109–117. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/eine_2018_54_19.

14. Пилипчук О. О. Зародження і розвиток права в давньому Римі (середина VIII – VI ст. до н.е.). *Історія науки і техніки*. 2018. Т. 8, Вип. 1. С. 179–190. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ictnt_2018_8_1_20.

15. Пономарьова Г.П., Бондаревич М.П. Історія становлення й розвитку делегованого законодавства: досвід Великої Британії, Франції, США. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. №6. С. 115–123.

16. Сирко М. Роль та значення цивільного кодексу Франції 1804 року у загальноєвропейському процесі кодифікації цивільного законодавства. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2017. Вип. 65. С. 40–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_yu_2017_65_7.

17. Стеценко Н. С. Виникнення земельних законів у країнах Західної Європи у найдавніший період. *Форум права*. 2017. № 4. С. 238–246. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2017_4_39.

18. Стеценко Н. С. Еволюція земельних відносин та їх правове регулювання у XVIII – на початку XX ст. у США. *Порівняльно-аналітичне*

право: електрон. наук. фах. вид. 2020. С. 61–68. URL : http://www.pap.in.ua/4_2017/9.pdf.

19. Тищик Б. Конституція Сполучених Штатів Америки – перша діюча конституція світу (до 230-річчя основного закону США). *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2017. Вип. 65. С. 56–65. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_yu_2017_65_9.

20. Утвенко В. В. Особливості формування бюрократичного апарату у Стародавньому Китаї. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 312013. № 3. С. 167. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2013_3_31.

21. Утвенко В. В. Формування державного апарату в Стародавньому Вавилоні. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2015. № 1. С. 153–157. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2015_1_34

22. Фоварк-Коссон Бенедікт. Історія реформи французького договірного права. *Право України*. 2019. № 2. С. 216–225.

23. Харитонов Є. О. Формування концепції німецького цивільного кодексу (BGB) та її вплив на розвиток цивілістичної думки в Україні. *Наукові праці Національного університету "Одеська юридична академія"*. 2013. Т. 13. С. 260–270. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nponyua_2013_13_28.

24. Чувпило О. О. Індійський національний конгрес на шляху до незалежності (1941–1947 рр.). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія : Історія. 2017. Вип. 53. С. 191–204. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIS_2017_53_20.

25. Шигаль Д. А., Кузуб О. О. «Велика яса» Чингісхана як основне джерело створення та розвитку монгольської правової системи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №6. С. 34-37. http://lsej.org.ua/6_2022/6.pdf

26. Шостенко І. І., Шостенко О. І. Історія держави і права зарубіжних країн: навч.-метод. посіб. Київ: МАУП, 2003. 104 с.: іл.

27. Шуп'яна М. Ю. Поняття та види злочинів за Австрійським Кримінальним кодексом 1852 р. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 1. С. 74–77.

Інтернет-ресурси

1. Електронний архів-репозитарій Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/> (дата звернення: 10.07.2022).

2. Бібліотека Інституту Поглиблених Правничих Студій. Велика Британія. URL: <http://www.ials.sas.ac.uk/library/library.htm> (дата звернення: 10.07.2022).

3. Сайт «History | Твоя електронна бібліотека». URL: [History | Твоя електронна бібліотека \(uahistory.co\)](http://uahistory.co) (дата звернення: 10.07.2022).

4. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: [Каталоги | Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського \(nbuv.gov.ua\)](http://nbuv.gov.ua) (дата звернення: 10.07.2022).

СЕНМК

Стандартизований електронний навчально-методичний комплекс кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн URL: http://library.nlu.edu.ua/index.php?option=com_k2&view=itemlist&task=category&id=62:kafedra-istorii-derzhavi&Itemid=151